

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА РЕФЛЕКСИВНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

У цій статті розглядаються можливості формування рефлексивного вчителя іноземної мови на заняттях з практики мови у мовному ВНЗ. Автор пропонує ефективні технології формування рефлексивних умінь у майбутнього вчителя іноземної мови у світлі нової мовної політики.

Ключові слова: рефлексивний учитель, рефлексивна культура, самоосвіта.

Модернізація сучасної української мовної освіти полягає у підготовці компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально і професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці. У новій Концепції мовної освіти, головні положення якої викладені у "Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти", зазначені такі завдання мовної політики Ради Європи в галузі освіти:

– зберігати і захищати мовний спадок, перетворювати перешкоди у спілкуванні в джерело взаємного збагачення і розуміння;

– спілкування і взаємодію між європейцями можна полегшити тільки завдяки покращенню володіння сучасними європейськими мовами заради підтримки мобільності, взаєморозуміння і співпраці, подолання упередження і дискримінації;

– запровадження єдиних вимог до навчання мов державами членами надасть можливість полегшити інтеграцію на загальноєвропейському рівні для подальшої співпраці і координації політики [5, с. 2].

В європейській освіті роль мовної галузі є визначальною, адже мови є засобом спілкування і взаєморозуміння, навчання і виховання, розвитку і самореалізації громадян на континенті, їхнього прагнення до самовдосконалення власної мовленнєвої компетенції, що дає їм змогу спілкування у діалозі культур. Тому по-новому постає завдання професійної підготовки вчителя іноземної мови, здатного до саморефлексії.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя вивчалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як: В. І. Байденко, О. Б. Бігич, С. С. Вітвицькою, О. А. Дубасенюк, І. Я. Зязюном, С. Ю. Ніколаєвою, Ю. І. Пасовим та ін.

Аналіз психолого-педагогічних праць дослідників, зокрема робіт І. Д. Беха, Л. С. Виготського, А. П. Гурєвої, Г. О. Дегтяр, А. Є. Ємельянова, О. Л. Кононко, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, І. Н. Семенова, С. Ю. Степанова, Р. Й. Тура та ін., спрямованих на розробку проблеми рефлексивної культури вчителя, дозволяє зробити висновок про те, що у вітчизняній науці здійснено теоретичні й експериментальні дослідження сутності, генезису, видів рефлексії професійної діяльності людини. Існує низка прикладних досліджень, які розкривають механізми здійснення рефлексії в різних видах діяльності. Велика увага приділяється вивченню системної рефлексії, яка стимулює процес творчого саморозвитку особистості вчителя. Однак досі ще не розкрито сутність і структурні компоненти рефлексивної культури студентів ВНЗ, зокрема майбутніх учителів іноземної мови. Тому метою нашої статті є спроба розглянути особливості формування рефлексивного вчителя у мовному ВНЗ.

Здатність до самореалізації та самовдосконалення реалізується у діяльності вчителя і, забезпечуючи її успішність, набуває специфічно професійного забарвлення. Вона є необхідною для виконання функцій учителя, вчителя іноземної мови в тому числі. У цьому випадку увага має звертатися не на особистісні якості педагога, а на його рефлексивну культуру. Слідом за Г. О. Дегтяр, під рефлексивною культурою ми розуміємо інтегративне, динамічне утворення особистості, що містить комплекс рефлексивних знань і вмінь, способів самопізнання, самооцінки, передбачає формування установки на ціннісне ставлення до професійної діяльності та на розвиток професійно особистісних якостей [1, с. 49]. На думку багатьох учених, рефлексивна культура містить такі складові, як: готовність діяти в ситуаціях з високим ступенем невизначеності, гнучкість у прийнятті рішень, прагнення до реалізації нововведень та інновацій, постійна спрямованість на пошук нових, нестандартних шляхів вирішення професійних задач, здатність усунути стереотипи свого професійного й особистісного досвіду. Вона забезпечує розкриття та реалізацію професійних можливостей при постановці та вирішенні творчих задач, що виникають у процесі професійної діяльності [2]. Рефлексивна культура, в свою чергу, виражається у сформованих рефлексивних умінях. Учитель з високим рівнем розвитку рефлексивних умінь постає як носій гуманістично-демократичних перетворень. Тільки вчитель-професіонал, здатний до саморозвитку, може сприяти самореалізації особистості учня. Відтак, формування рефлексивних умінь майбутнього вчителя постає інноваційною

педагогічною проблемою, тому опора на рефлексивну самооцінку може стати основою нового підходу до процесу навчання іноземної мови та визначення характеру взаємодії вчителя та учня [4, с. 36].

На нашу думку, перш ніж приступати до впровадження системного формування рефлексивних умінь майбутнього вчителя, слід чітко усвідомлювати, що:

– цілеспрямована та систематична робота з формування та розвитку професійної рефлексії на всіх рівнях системи безперервної освіти сприяє покращенню якості знань, вмінь і навичок педагогів, підвищенню їх потреби в самоосвіті, самовдосконаленні і розвиває творчу активність;

– виховання саморефлексії – стрижень, здатний підвищити мотивацію та результативність професійної діяльності, сприяти набуттю майбутніми вчителями відчуття самоідентичності;

– самооцінка як чинник самоосвіти виступає в подвійній ролі – як внутрішній стимул, спонукаючи до постійного поповнення знань, необхідних у педагогічній діяльності, та як один із об'єктів пізнання і самопізнання;

– низький рівень рефлексії часто пов'язаний із недостатнім усвідомленням майбутніми вчителями труднощів у педагогічній діяльності, уявленням навчального процесу постійним, обов'язковим, сталим та незмінним явищем;

– вивчення і розвиток професійної рефлексії необхідно проводити цілісно та системно в усіх її аспектах і проявах, з урахуванням індивідуальних особливостей педагогів і специфіки їхньої професійної діяльності.

У світлі плюрилінгвального підходу до мовної підготовки формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови набуває своїх специфічних характеристик. Розглянемо їх на прикладі технологій, які доцільно використовувати на заняттях з практики мови у мовному ВНЗ.

Технологія 1

Закінчіть дефініцію культури своїми ідеями. Порівняйте їх з оригіналом.

"Culture is the sum of..."

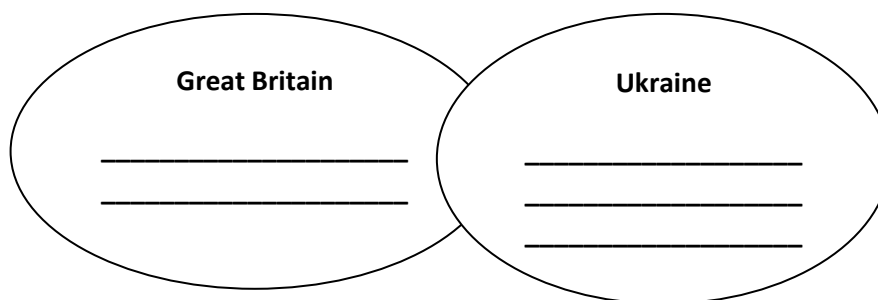
Оригінал: *"Culture is the sum of all the forms of art, of love, and of thought, which in the course of centuries, have enabled man to be less enslaved" (Andre Malraux)*

Майбутні вчителі виявляють, наскільки їхня думка схожа на оригінал, та порівнюють її з іншими думками. На занятті з практики мови вони обґрунтовують свої точки зору. Ця технологія на самостійне визначення поняття культури з подальшим порівнянням результатів. Вона дозволяє формувати рефлексивні вміння, запозичувати знання, ідеї, судження у своїх одногрупників, тим самим покращуючи власні.

Технологія 2

Знайдіть інформацію та порівняйте різні види транспортних засобів у Великій Британії. Скажіть, який вид транспорту є найпопулярнішим у Великій Британії та в Україні.

Студенти, працюючи у групах та виконуючи завдання, підсумовують наявні у них знання, добирають недостатню інформацію за допомогою мережі Інтернет. Для порівняння знайденої нової інформації ефективним буде використання технології VennDiagram. Таким чином активізуються пошукові вміння майбутніх вчителів іноземної мови.

Технологія 3

Подивіться на малюнки та прокоментуйте соціокультурну цінність того, хто / що зображено на них. Подумайте над тим, хто / що може становити таку ж цінність у Вашій рідній країні. Поясніть свій вибір.

Ця технологія спонукає студентів до узагальнення знань з фахових дисциплін, що вивчаються у мовних ВНЗ, а саме: країнознавства, історії мови, зарубіжної літератури. Крім того, порівняльні комунікативні завдання передбачають опору на знання з історії, географії, рідної мови. Таким чином, відбувається формування рефлексивних умінь з опорою на міжпредметні зв'язки.

Технологія 4

Прослухайте інформацію про загальноприйняті норми поведінки студентів у Великій Британії. Скажіть, наскільки вони є типовими для українських студентів.

Ця технологія передбачає опитування своїх одногрупників під час занять з практики мови на основі ситуації аудіотексту. Інформаційна прогалина дозволяє знайти подібності та відмінності у комунікативній поведінці представників двох культур. Результатом цього стає формування рефлексивних умінь з опорою на автентичні аудіоматеріали.

Отже, запропоновані нами технології сприяють формуванню комунікативної компетенції студентів мовних ВНЗ на основі рефлексивних умінь. Наші експериментальні дослідження довели, що розширення професійно значимих знань буде ефективним, якщо матиме різні джерела – запозичення досвіду і знань один в одного, знаходження потрібної інформації за допомогою мережі Інтернет, систематизація знань з різних дисциплін і використання автентичних джерел.

Уминская А. П.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА РЕФЛЕКСИВНОГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ НОВОЙ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ

В статье рассматриваются возможности формирования рефлексивного учителя иностранного языка на занятиях по практике языка в стенах языкового вуза. Автор предлагает эффективные технологии формирования рефлексивных умений у будущего учителя иностранного языка в свете новой языковой политики.

Ключевые слова: рефлексивный учитель, рефлексивная культура, самообразование.

Uminska A. P.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A REFLEXIVE TEACHER IN TERMS OF A NEW LANGUAGE POLICY

The article deals with the possibilities of a reflexive foreign language teacher formation at the Language Practice Classes. The author suggests some effective techniques of forming reflexive skills in a future foreign language teacher in terms of a new language policy.

Key words: reflexive teacher, reflexive culture, self-education.

Використані джерела

1. Дегтяр Г. О. Роль рефлексії у структурі свідомості особистості / Г. О. Дегтяр // Проблеми становлення інноваційних підходів у сучасній освіті : зб. наук. пр. – Харків : Стиль-Іздат, 2004. – С. 48–52.
2. Немченко С. Г., Лебідь О. В. Інтегративна сутність рефлексивної культури майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2010_7/3_rozdil/Nemch.htm
3. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 276 с.
4. Семенов И. Н., Степанов С. Ю. Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвития / И. Н. Семенов, С. Ю. Степанов // Вопросы психологии. – 1983. – № 2. – С. 35–42.
5. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching and Assessment. – Council of Europe, 2001. – 274 p.

Стаття надійшла до редакції 30.06.13